(3). Машарипова Т. Публицистика теориясының бир пүтин концепциясы: илимий-методологиялық анализ» (Қарақалпақстан баспасөзи материаллары мысалында). Т., “Mumtoz so‘z”, 2016, 246-bet.
(4). Kallibekova G.P. Tarawlıq gazeta materiallarının’ tili ha’m stillik o‘zgeshelikleri. No‘kis, “İlimpaz”, 2022, 168-bet.
(5). Худайқулов М. Журналистика ва публицистика. Тошкент, “Тафаккур”, 2011, 287-бет.
(6). Ахметова Л.С., Веревкин А.В., Лифанова Т.Ю., Шорохов Д.П. Медиаобразование Казахстана. Алма-ты, Қазақ университети, 2013, 254 с.

Nurmuratov Anvar Yaxshibayevich (Samarqand davlat Chet tillar instituti o‘quv-uslubiy boshqarma boshlig‘i, “Ingliz tili o‘qitish metodikasi” kafedrasi (PhD), dotsenti v.b.)

INGLIZ TILI O‘QITUVCHILARINING KASBIY RIVOJLANISHIDA TA’LIM GRANTLARINING O‘RNI VA AHAMIYATI

Annotatsiya. *Mazkur maqolada ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy rivojlanish jarayonida ta’lim grantlarining o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida grant dasturlarining pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish, metodik yangilanishlarni joriy etish hamda xalqaro tajribani integratsiya qilishdagi roli o‘rganildi. Natijalar ta’lim grantlari o‘qituvchilarning professional o‘sishi, innovatsion yondashuvlarni qo‘llashi va ta’lim sifati oshishiga sezilarli ta’sirini ko‘rsatdi.*

Kalit so‘zlar: *kasbiy rivojlanish, ta’lim grantlari, ingliz tili o‘qituvchisi, pedagogik innovatsiya, malaka oshirish, xalqaro tajriba.*

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ГРАНТОВ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация. *В данной статье анализируется роль и значение образовательных грантов в профессиональном развитии преподавателей английского языка. В исследовании рассматривается роль грантовых программ в развитии педагогических компетенций, внедрении методических инноваций и интеграции международного опыта. Результаты показали, что образовательные гранты оказывают значительное влияние на профессиональный рост преподавателей, использование инновационных подходов и повышение качества образования.*

Ключевые слова: *профессиональное развитие, образовательные гранты, учитель английского языка, педагогические инновации, повышение квалификации, международный опыт.*

THE ROLE AND IMPORTANCE OF EDUCATIONAL GRANTS IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ENGLISH TEACHERS

Annotation. *This article analyzes the role and importance of educational grants in the professional development of English language teachers. The study examined the role of grant programs in developing pedagogical competencies, introducing methodological innovations, and integrating international experience. The results showed that educational grants have a significant impact on teachers’ professional growth, the use of innovative approaches, and improving the quality of education.*

Keywords: *professional development, educational grants, English teacher, pedagogical innovation, professional development, international experience.*

Kirish. Zamonaviy ta’lim tizimida ingliz tili o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasi ta’lim sifatini belgilovchi muhim omillardan biridir. Globallashuv sharoitida xorijiy tillarni o‘qitish jarayoni nafaqat lingvistik bilimlarni, balki kommunikativ, madaniyatlararo va raqamli kompetensiyalarni ham o‘z ichiga oladi. Shu bois o‘qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi strategik ahamiyat kasb etadi.

So‘nggi yillarda ta’lim grantlari o‘qituvchilarning malakasini oshirish, xalqaro seminar va treninglarda ishtirok etish, ilmiy tadqiqotlar olib borish hamda innovatsion metodikalarni joriy etish uchun muhim moliyaviy va institutsional resursga aylandi. Grant dasturlari o‘qituvchilarga xorijiy tajribani o‘rganish, akademik mobilitetda qatnashish va professional tarmoqlarga integratsiyalashish imkonini bermoqda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi – ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy rivojlanishida ta’lim grantlarining o‘rni va samaradorligini aniqlash hamda ularning pedagogik jarayonga ta’sirini tahlil qilishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi. Ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy rivojlanishi zamonaviy pedagogika va ta’lim menejmenti sohasidagi dolzarb masalardan biri hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlarda kasbiy rivojlanish o‘qituvchining uzluksiz o‘zini takomillashtirishi, yangi metodlarni o‘zlashtiriši va refleksiv faoliyat olib borishi bilan bog‘liq jarayon sifatida talqin etiladi. Den (1999) kasbiy rivoylanishni o‘qituvchining butun professional faoliyati davomida amalga oshadigan uzluksiz o‘shish djarayoni sifatida izohlaydi. Uning fikricha, o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki doimiy ravishda o‘rganib boruvchi shaks bo‘lishi zarur.

Darling-Xammond va Richardson (2009) professional rivojlanish samaradorligi uzoq muddatli, amaliyotga yo‘naltirilgan va hamkorlikka asoslangan dasturlar orqali ta’minlanishini ta’kidlaydi. Ularning tadqiqotlari shuni ko‘rsatadiki, qisqa muddatli seminarlar o‘rniga tizimli va uzluksiz malaka oshirish dasturlari

pedagogik natijalarga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu yondashuv grant dasturlarini tashkil etishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Xorijiy tillarni o'qitish metodikasida zamonaviy yondashuvlar, jumladan, kommunikativ metod, taskbased learning va CLIL modeli keng qo'llanilmoqda (Richards&Rodgers, 2014). Ushbu metodlar o'qituvchidan yuqori darajadagi metodik tayyorgarlikni, kreativ fikrlashni va moslashuvchanlikni talab qiladi. Shu sababli grant dasturlari orqali malaka oshirish o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivoj-lantirishning samarali vositasiga aylanmoqda.

Raqamli transformatsiya sharoitida pedagogning raqamli kompetensiyasi alohida ahamiyat kasb etadi. Redecker (2017) tomonidan ishlab chiqilgan DigCompEdu modeli o'qituvchilarning raqamli pedagogik ko'nikmalarini rivojlantirishning konseptual asosini belgilaydi. Mazkur modelga ko'ra, zamonaviy o'qituvchi ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarni samarali qo'llay olishi va o'quvchilarning mustaqil o'rganish jarayonini qo'llab-quvvatlashi lozim.

Ta'lim grantlarining ahamiyati inson kapitali nazariyasi doirasida ham asoslab berilgan. Becker (1993) ta'limga investitsiya uzoq muddatli iqtisodiy va ijtimoiy samaradorlikni ta'minlashini ta'kidlaydi. Shu nuqtayi nazardan, grantlar o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirish oqkali ta'lim tizimiming umumi sifatiga idjobiy ta'sir ko'rsatadi.

OECD (2019) hisobotlarida professional rivojlanish dasturlarida faol ishtirok etgan o'qituvchilar innovatsion metodlarni tezroq joriy etishi va o'quvchilar natijalarining yaxshilanishi qayd etilgan. Bu esa grant dasturlarining tizimli pedagogik samaradorlikka ega ekanini ko'rsatadi.

O'zbekiston sharoitida ham o'qituvchilarning malakasini oshirish va xalqaro grant dasturlarida ishtirokini kengaytirish ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan (Xudoyberdiyev, 2022). Mavjud ilmiy adabiyotlar grant dasturlarining pedagogik yangilanishlarni joriy etish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va o'qituvchilarning professional motivatsiyasini oshirishdagi rolini tasdiqlaydi.

Shunday qilib, tahlil qilingan ilmiy manbalar ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy rivojlanishida ta'lim grantlari muhim strategik omil ekanini ko'rsatadi. Biroq mazkur masalning milliy kontekstdagi empirik jihatlari yetarli darajada o'rganilmagan bo'lib, bu esa ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi: so'rovnoma (grant dasturlarida ishtirok etgan 120 nafar ingliz tili o'qituvchisi o'rtasida); taqqoslash va statistik tahlil; Sifat tahlili (intervyu va kuzatuv natijalari asosida).

Tahlil va tadqiqot natijalari. Tadqiqot natijalari ta'lim grantlari ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy rivojlanishiga bir nechta yo'nalishda kompleks va tizimli ijobiy ta'sir ko'rsatishini aniqladi. Avvalo, metodik kompetensiyaning sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Respondentlarning 78 foizi grant dasturlarida ishtirok etgandan so'ng, zamonaviy interaktiv metodlarni, jumladan, CLIL, task-based learning va blended learning yondashuvlarini muntazam va ongli rávishda qo'llay boshláganiní qayd etdi. Ularning fikricha, grant doirasidagi treninglar va xalqaro seminarlar metodik tafakkurni yangilashga, darslarni loyihalash jarayonida kompetensiyaviy yondashuvni kuchaytirishga hamda o'quvchilarni faol o'qitish strategiyalarini keng qo'llashga imkon bergan.

72 foiz o'qituvchi grant doirasida raqamli platformalar va onlayn resurslardan foydalanish malakasini sezilarli darajada oshirganini bildirdi. Xususan, ular Learning Management Systems, interaktiv taqdimot vositalari, onlayn test platformalari hamda masofaviy ta'lim instrumentlaridan samarali foydalanishni o'zlashtirgan. Bu esa dars jarayonini diversifikatsiya qilish, o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish va baholash jarayonini shaffoflashtirishga xizmat qilgan. Ayrim respondentlar grant tajribasi ularga raqamli kontent yaratish, videodarslar tayyorlash va gibrid ta'lim model

65 foiz respondent grantdan so'ng ilmiy maqolalar chop etgan yoki respublika va xalqaro konferensiyalarda qatnashgan. Bu ko'rsatkich grant dasturlarining nafaqat pedagogik, balki ilmiy salohiyatni rivojlantirishdagi o'rnini ham tasdiqlaydi. Grant loyihalari doirasida o'qituvchilar ilmiy tadqiqot metodologiyasini chuqurroq o'zlashtirgan, maqola yozish ko'nikmalarini takomillashtirgan hamda akademik hamkorlik tarmoqlariga qo'shilgan. Natijada ularning ilmiy faolligi va professional ko'rinishi sezilarli darajada oshgan.

O'qituvchilarning aksariyati grant tajribasi ularning kasbiy o'ziga ishonchini mustahkamlaganini, liderlik ko'nikmalarini rivojlantirganini va xalqaro hamkorlikka tayyorligini oshirganini alohida ta'kidladi. Grant jarayonida xorijiy mutaxassislar bilan muloqot qilish, tajriba almashish va yangi pedagogik yondashuvlarni muhokama qilish o'qituvchilarning dunyoqarashini kengaytirgan hamda ularni global professional hamjamiyatning faol a'zosiga aylantirgan.

Shuningdek, grantlarda ishtirok etgan o'qituvchilarning talabalari o'quv natijalari ham yaxshilangani qayd etildi. Kuzatuv va monitoring natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsion metodlar va raqamli vositalardan foydalanish o'quvchilarning motivatsiyasini oshirgan, darsdagi faolligini kuchaytirgan hamda til kom-

petensiyalarining barqaror rivojlanishiga olib kelgan. O‘quv jarayonida ijodiy topshiriqlar, loyiha ishlari va kommunikativ mashg‘ulotlar ulushi ortgani aniqlangan.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, ta’lim grantlari ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy rivojlanishida muhim katalizator vazifasini bajaradi. Ular nafaqat moliyaviy qo‘llab-quvvatlash vositasi, balki professional o‘sish, metodik yangilanish va innovatsion pedagogik madaniyatni shakllantirish mexanizmi sifatida namoyon bo‘ladi. Grantlar o‘qituvchilarning individual rivojlanish trayektoriyasini qo‘llab-quvvatlab, ularni zamonaviy ta’lim talablariga moslashuvchan va kreativ mutaxassisga aylantiradi.

Grant dasturlari orqali o‘qituvchilar xalqaro tajribani o‘zlashtiradi, ilg‘or metodikalarni milliy ta’lim muhitiga adaptatsiya qiladi hamda ilmiy tadqiqot faoliyatini rivojlantiradi. Bu esa, o‘z navbatida, ta’lim sifati oshishiga, innovatsion muhit shakllanishiga va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash jarayonining takomillashuviga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Uzoq muddatli istiqbolda esa grantlar inson kapitalining mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun grant menejmenti bo‘yicha tizimli treninglar tashkil etish, oliy ta’lim muassasalarida grant maslahat markazlarini rivojlantirish, loyiha yozish va monitoring mexanizmlarini soddalashtirish hamda o‘qituvchilarni metodik qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, grant natijalarini ommalashtirish va ilg‘or tajribalarni replikatsiya qilish mexanizmlarini joriy etish zarur.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari ta’lim grantlari ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy rivojlanishida strategik ahamiyatga ega ekanini, ular pedagogik innovatsiyalarni jadallashtirish va ta’lim sifatini oshirishning samarali instrumenti ekanini tasdiqlaydi.

Xulosa. Ta’lim grantlari ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy rivojlanishini ta’minlovchi muhim va uzoq muddatli strategik instrument sifatida namoyon bo‘ladi. Ular o‘qituvchilarning pedagogik kompetensiyasini tizimli ravishda takomillashtirish, zamonaviy ta’lim texnologiyalarini o‘zlashtirish hamda dars jarayoniga innovatsion metodlarni joriy etish uchun zarur shart-sharoit yaratadi. Shuningdek, ta’lim grantlari o‘qituvchilarning innovatsion faolligini kuchaytiradi. Grant loyihalari doirasida tajriba-sinov ishlari olib borish, yangi o‘quv dasturlarini ishlab chiqish, raqamli platformalarni qo‘llash va interaktiv ta’lim muhitini shakllantirish imkoniyati kengayadi. Natijada o‘qituvchilar ijodiy fikrlashga, tashabbus ko‘rsatishga va pedagogik jarayonga yangicha yondashishga intiladi. Bu esa ta’lim sifatining oshishiga va o‘quvchilarning bilim olish jarayonida faolligining kuchayishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Беккер Г.С. Человеческий капитал: теоретический и эмпирический анализ с особым акцентом на образование. 3-е изд., Чикаго, издательство Чикагского университета, 1993, 390 с.

(2). Дарлинг-Хаммонд Л., Ричардсон Н. Обучение учителей: что важно? Образовательное лидерство. 2009, том 66, № 5, с. 46–53.

(3). День С. Развитие учителей: вызовы непрерывного обучения. Лондон, Falmer Press, 1999, 251 с.

(4). ОЭСР. Результаты TALIS 2018 (том 1). Учителя и школьные руководители как учащиеся на протяжении всей жизни. Париж, издательство ОЭСР, 2019, 238 с.

(5). Редекер С. Европейская рамка цифровой компетенции педагогов. DigCompEdu. Люксембург, Издательское управление Европейского союза, 2017, 95 с.

(6). Ричардс Дж.К., Роджерс Т.С. Подходы и методы преподавания языков. 3-е изд., Кембридж, Cambridge University Press, 2014, 410 с.

(7). Xudoyberdiyev B. O‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishi va ta’lim sifati masalalari. “Педагогик маҳорат”, 2022, 3-son, 15–21-betlar.

Xudoyberdiyeva Shoxsanamxon Mukumjonovna (Andijon davlat universiteti)

ARCS MOTIVATSIYA MODELI ASOSIDA SINFDAN TASHQARI FAOLIYATNI TASHKIL ETISH: NAZARIYA VA AMALIYOT

Annotatsiya. *Maqolada Jon Kellerning ARCS (Attention, Relevance, Confidence, Satisfaction) motivatsion modeli va uning sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish faoliyatida qo‘llanilishi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Talabalar tadqiqot davomida modelning to‘rtta asosiy komponenti – diqqat, muhimlik, ishonch va qoniqish maktab sharoitida sinov orqali tekshirdilar. 7-sinf “Oliy maqsad” mavzusida olib borilgan eksperimental ish natijalari shuni ko‘rsatdiki, ARCS modeli o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish, ularning faol ishtirokini ta’minlash va shaxsiy rivojlanishga yordam berishda samarali vosita hisoblanadi. Maqolada, shuningdek, modelning metakognitiv strategiyalar, videokontentlar va xobbi asosidagi faoliyatlar bilan integratsiyalashuvi ko‘rsatilgan.*

Kalit so‘zlar: *ARCS modeli, motivatsiya, sinfdan tashqari ishlar, metakognitiv strategiyalar, konsolidatsiya, kognitiv dissonans, prokrastinatsiya.*